

**МОНГОЛ БОХ МЕЛДЕШИН ӨТКӨРҮҮНҮН
ЭРЕЖЕЛЕРИ**

Монгол бөх күрөшүнүн эрежелери

I. Сүрөттөлүшү

Монгол күрөшү – күрөштүн эң байыркы түрлөрүнүн бири болгондуктан, аскерлерди даярдоодо колдонулуп келет жана эки тараптардын ортосунда согуш аныктоочу себеп катары кызмат кылган. Согуш башталарда жоокер-баатырлар биринчилерден чыгып, өз күчү, шамдагайлыгы жана эр жүрөктүгү менен белгилүү болуп, алар согушту жыйынтыктоого салымын кошкон.

Кылымдар бою салтка ылайык мелдешке катышкан балбандын саны 1-24төн ашпоого тийиш. Мелдештер 9 этапта уюштурулуп, «даваа» (өтмөк) деп аталат. Ар бир даваадан кийин утулган балбан мелдештен четтетилет. Ар бир этапты уткан балбандарга ардак титулдар ыйгарылат: «аслан» (арстан), «заан» (пил), «начин» (алгыр куш). Эң жогорку турнирдеги 9 этапты жеңген балбандын титулу «Наадам» - бул «аврага» (алп).

Ар бир мелдеште мергенчилик куш качып окшоштурула жүзөгө ашырган жаман иш жасады балбандын башталганга чейин. Андан кийин чогуу келип, бир гана аны стойкага жүргүзүлөт, бул согушууга башталат кыйытып. Ар бир мелдештин башталышында балбандар куштун ритуалдык «дэвиг» бийин бийлешет,

Күрөш убагында балбандар төмөндөгүдөй ыкмаларды жасашат: кармоо, атырылуу, түртүшүү. Эреже боюнча балбандар денесин жерге тийгизиш керек. Илгертен бери эң престиждүү титул тизеден өйдө каршалашын ыргытуусу керек.

II. Эреже.

Салтка ылайык чоң мелдештерге катышкан балбандардын саны 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512, 1024.

Монгол күрөшү башка күрөштүн түрлөрүнөн айырмаланып, мелдеш учурунда утулган балбан мелдештен четтетилет.

Монгол балбандары даражасына жараша аймак же сомон наадам улуттук мелдештеринин жыйынтыгында чучукулак аркылуу эң төмөн рейтингдин балбан менен таймашка чыгат. Эл аралык мелдештерге катышкан балбандар рейтингте жок, мелдештин башталышынан аягына чейин чучукулак аркылуу аныкталат жана кийинки мелдешке жолдонмо алат.

Монгол күрөшүндө ар бир балбан аренага жардамчысы менен чыгат. Эл

аралык мелдештерде калыстар ар бир жуптун жеңүүчүсүн аныктоодо чакырылат.

III. Жеңүүчүнү аныктоо.

Балбандын чыканагы, тизеси же денесинин бир бөлүгү жерге тийсе, жеңилген (кулаган) болуп эсептелет.

Эгерде калыстар балбандар бирдей жыгылганын аныктаса, кармашуу кайрадан башталат.

IV. Таймаш өткөрүлгөн жай.

Монгол күрөшү боюнча мелдеш өткөрүлөт:

- эгерде ачык асман болсо, анда чөп үстүндө;
- эгерде имраттын ичинде болсо, килемдин үстүндө.

Таймаш өткөрүлгөн жайдын радиусу 15-20 м аралыкта же 20x20 м.

V. Кармашуунун мөөнөтү

Монгол күрөшүндөгү кармашуунун мөөнөтү төмөндөгүдөй:

- 1, 2 жана 3 айнанпада – 10 мүнөт;
- 4 жана 5 айнанпада – 15 мүнөт;
- 6 жана 7 айнанпада – 20 мүнөт;
- 8, 9 жана 10 айнанпада – 25 мүнөт.

- эгерде бул убакыт ичинде жеңүүчүнү аныкталбаса, кармашуу улантылат «атаандашын аркасына таза ыргытып чабуу» менен аныкталат. Жеңиш эң көп упай топтогон же активдүү балбанга ыйгарылат.

Эл аралык мелдештерде максималдуу кармашуунун убактысы 10 мүнөт.

VI. Балбандын кийими

Монгол бут кийими менен бирге балбандар «зодог», «шуудаг» аттуу атайын кийимдерди кийишет. Мындан тышкары бийик бут кийим да кийишет.

VII. Тыюу салынган кармаштар.

Монгол күрөшүндө төмөнкү кармашууга тыюу салынган:

- «зодог» (бел боо) эки колу менен толгоо;
- шуудаг менен катуу басып жыгуу.

VIII. Тыюу салынган аракеттер.

Мелдештерде төмөнкү аракеттер менен ыкмаларга тыюу салынган:

- башына атайын ыргытуу, колдорун буроо;

- чабуу жана кол менен уруу;
- кол менен тебүү;
- Колдун бөлүгүнө ө сокку кылуу.

